

אמרינן "שדי נופו בתר עיקרו", **משום דממונא הוא**, ותלוי בדעת בני אדם. ולדעת בני אדם לא שדינן נופו בתר עיקרו.

אבל גבי ערלה, דאיסורא, אימא מודי ליה לרבי מאיר.

ואי איתמר בהא, ואם היתה נשנית רק התוספתא של ערלה, היינו אומרים, רק **בהא קאמר רבי מאיר** דשדינן נופו בתר עיקרו, **אבל בהחיא**, כדיני ממונות, **אימא מודי ליה לרבי יהודה**, דאזלינן אחר דעת בני אדם.

ולכן **צריכי**, לשנות את כל המשניות דלעיל.

שנינו במשנה: **אמר רבי שמעון כל שהעליון יכול לפשוט את ידו וליטול הרי אלו שלו.**

אמרי דבי רבי ינאי, ובלבד שלא יאנם. שלא יתכופף לחצר חבירו בצורה שמסכנת את עצמו כדי לקטוף את הירק. אלא יקטוף רק את הירקות שאפשר להגיע אליהם בקלות⁽⁷⁴⁾.

בעי [הסתפק] **רב ענן, ואיתימא רבי ירמיה:** מה הדין אם היה העליון **מוניע לנופו** של הירק, **ואין מוניע לעיקרו**, או להיפך, אם היה

דתניא, הקונה אילן אחד בתוך חצר חברו, והרי הקרקע של חבירו והאילן שלו. ולכן, אם יש אילן קטן נוסף, **היוצא מן הגזע**, סמוך לקרקע שלשה טפחים, או מן השרשיו, **הרי אלו של בעל הקרקע.** דברי רבי מאיר. דסבר רבי מאיר "שדי נופו בתר עיקרו".

רבי יהודה אומר: מן הגזע, של בעל האילן. ומן השרשיו, של בעל הקרקע. דלא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו.

ק"ט-א **ותנן** [צ"ל ותניא, בתוספתא דערלה] **נמי גבי ערלה, כי האי גוונא:**

אילן היוצא מן הגזע, ומן השרשיו, חייב בערלה. כיון שהוא אילן בפני עצמו, ואף על פי שאינו יונק ממש מן הקרקע, שדי נופו בתר עיקרו. **דברי רבי מאיר**⁽⁷²⁾.

רבי יהודה אומר: מן הגזע, פטור. מן השרשיו, **חייב**⁽⁷³⁾. דלא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו.

וצריכי! יש חידוש דין בכל אחת מהמשניות.

דאי אשמועינן רק מתניתין **קמיתא** [שתי גינות זו על גב זו, ומתניתין דבבא בתרא, גבי הקונה אילן בתוך שדה חבירו], היינו אומרים, רק **בהא קאמר רבי יהודה** דלא

73. כתב החזון איש [ערלה סימן א ס"ק יט] שטעמו משום דכתיב "ונטעתם", ודרשינן "פרט לעולה מאליו". דהיינו פרט לייחור העולה מן הגזע, שאינו חייב בערלה.

74. וצריך באור, לדעת רש"י שנתבאר לעיל, שבעצם כל העשבים שייכים לעליון, אלא שהוא מתבייש לקוטפם אם כן מדוע אסור לו להסתכן ולקוטפם מלמעלה?

שהענפים המתחדשים בכל שנה שייכים לבעל האילן, הכא נמי מה שיוצא מן הגזע יהיה שלו. ואין כאן אלא דמיון כללי כדינים, שגם כאן רבי מאיר מיפה את כחו של בעל הקרקע יותר מרבי יהודה.

ולכן במסקנא, הגמרא לא עשתא צריכותא למשנה זו.

72. על פי רש"י. ועיין ברמב"ן ובראב"ד.

מגיע לעיקרו ואין מגיע לנופרו⁽⁷⁵⁾, מאי?

ונשאר בתיקון⁽⁷⁶⁾.

אמר אפרים ספרא, תלמידו של ריש לקיש, משום ריש לקיש: הלכה כרבי שמעון.

אמרוה קמיה דשבור מלכא [אמרו דבר זה לפני מלך פרס, שהיה בקיא בדינים⁽⁷⁷⁾], ושבחה, ואמר להו, אפריון⁽⁷⁸⁾ נמטייה לרבי שמעון [תנו שבח לרבי שמעון, כי יפה אמר].

הדרן עלך הבית והעליה

וסליקא לה מסכת בבא מציעא.

העליון אין מוציאין מידו.

והב"ח דייק מדבריו, דוקא אם נטל העליון אין מוציאין, אך אם נטל תחתון, מוציאין. וקשה, מאי שנא?

והנה הרמב"ם [פרק ד מהל' שכנים הלכה ט] כתב "לא יטול העליון, ואם נטל אין מוציאין מידו".

והקשה הכס"מ, מדוע לא פסק הרמב"ם שיחלקו מספק?

ומתירן שהתחתון הוא כמו מוחזק בו.

ובבאור הגר"א לשו"ע [קסז ג] מבאר, כיון שהעליון מקבל מה שיכול להגיע אליו, ואם כן הספק הוא במעשה ההגעה שלו. ולכן לא יטול מספק.

77. הקשה המהר"ץ חיות, הרי בגמרא בסנהדרין מבואר שאין מלמדים תורה לגוי, ואם כן, כיצד לימדו דין זה למלך פרס?

ותירץ, כיון שבני נח נצטוו על הדינים, לדון בדיני ממונות, לכן הותר להם ללמוד דיני ממונות.

78. רש"י פירש "חן שלנו", כמו "בן פורת יוסף". ולפי דבריו, שורש המילים "אפריון", ו"פורת", הוא "פר". ומשמעותו, לשון חן.

וכשיטת רבו, מנחם בן סרוק, שאותיות "שמלאכתו בינה" אינן מן השורש.

אמנם הרמב"ן [בראשית מט כב] פירש "אפריון" מלשון "פורנא", דהיינו רווח ועושר. ואף ה"נון" שורשית.

ומבאר ה"ט"ז [קסז סק"א], "אע"ג דכאן לא שייך אפקורי מפקר, כיון שיכול ליטלו, מכל מקום עשו חכמים גבול קצוב מה שהוא מצוי".

ויש שפרשו, שהעליון מתבייש לקחת שיעור כל כך גדול, כי חבירו יראה שלקח יותר משיעור פשיטת יד, ויטען שנכנס לחצריו שלא ברשות. לכן מפקירו.

75. הרא"ש לא גרס "מגיע לעיקרו ואין מגיע לנופרו", כיון שאם הגיע לעיקר ודאי נחשב כמגיע, כיון שעל ידי העיקר יכול לקחת את הכל. וכן גרסת הרמב"ם [הלכות שכנים פרק ד הלכה ט].

והקשה הרא"ש "ותמהני, למה עלתה בעיא זו בתיקו, כיון דטעמא דרבי שמעון משום שכל מה שהעליון יכול ליטול בפשיטות יד אינו מתיאש ממנו, ומן השאר הוא מתיאש, כי הוא בוש לישאול רשות מחבירו, אם כן מיפשטא שפיר הך בעיא, כל שהעיקר יתלש עם הנוף, של העליון, והשאר לתחתון?"

ובפלפולא חריפתא, הביא דברי הבית יוסף, דאפשר לומר, שעדיין הוא מתבייש לתלוש את העיקר על ידי הנוף, כדי שחבירו לא יטען עליו ויאמר שנכנס בתוך גינתו. הלכך מעיקרא מתיאש ממנו.

ועיין בדרישה [קסז] שתלה את דברי הרא"ש במחלוקת הראשונים שנתבארה במשנה בדעת רבי שמעון. יעויין שם.

76. כתב הטור [קסז]: מספק יחלוקו. ואם נטל